

О.В. Ємець,
кандидат філологічних наук, доцент
(Хмельницький національний університет)

ПОЕТИЧНІСТЬ ЯК ОСОБЛИВІСТЬ ПУБЛІЦИСТИЧНОГО ТЕКСТУ

У статті розглянуто аспекти поетичності прози на прикладі публіцистичних текстів-промов видатних політичних діячів США. Визначаються прийоми поетичності, що актуалізуються в цих текстах, та стилістичні особливості промов М.Л. Кінга та Р. Кеннеді. Основним прийомом поетичності в обох промовах є парадигматизація тексту, паралелізм, що базується як на тотожності ідеї, так і на антитезі.

Характерною рисою промови Кінга є стилістична конвергенція

Проблеми поетики, поетичної функції та поетичності розглядалися в роботах вітчизняних і зарубіжних дослідників – Ю.М. Тинянова, Р. Якобсона, Я. Славінського, Ю. Лотмана, В. Григор'єва, В. Шміда. Об'єктом лінгвістичної поетики, за висновком В.П.Григор'єва, є "мова художньої літератури в усій її специфіці та в усіх різновидах і проблемах" [1: 58]. На наш погляд, таке, досить загальне визначення не зовсім правомірно виключає зі сфери дослідження лінгвопоетики публіцистичні та рекламні тексти, які можуть мати риси поетичності.

Поетичним може вважатися не лише віршований художній твір, але й такий текст, у якому основні риси поетичності актуалізуються найбільшою мірою. Р. Якобсон виділяє паралелізм як структурну ознаку поетичності – паралелізм у формальній структурі породжує паралелізм у смислі [2: 218]. Іншим принципом організації поетичної мови вважають полісемантизм слова, контекстуальну багатозначність. "Актуалізація принципу контекстуальної полісемії та тенденція до росту семантичної невизначеності слова відповідають загальному процесу активізації тропів" [1: 14]. Третій принцип, принцип контрасту, включає семантичний, стилістичний, синтаксичний, композиційний контрасти. Виходячи з наведених ознак поетичної мови, поетичність може бути визначена як властивість тексту, що передбачає пріоритет поетичної функції у творі, актуалізацію таких ознак поетичної мови, як паралелізм, контекстуальна багатозначність, використання тропів, різні види контрасту.

Такі ознаки поетичності можуть бути притаманними публіцистичним текстам, особливо паралелізм, контраст, тропеїка. На сьогодні дослідження поетичності в текстах публіцистичного стилю фактично не проводилися. Метою нашої роботи є визначення основних прийомів поетичності в публіцистичних текстах. Матеріалом дослідження є промови видатних політичних діячів США М.Л. Кінга та Р. Кеннеді.

Публіцистичні тексти є в основному прозовими творами. Поетичність прози вперше розглядалася німецьким вченим В. Шмідом на прикладі оповідань О. Пушкіна. Вольф Шмід охарактеризував поетичність прози як внесення у прозовий твір ознак поетичності за допомогою ряду прийомів організації тексту. Такими прийомами є внесення в текст явищ міфологічного мислення та розгортання тропів, парадигматизація тексту, тобто включення сітки еквівалентностей (подібностей та протиставлень), а також використання міжтекстових алюзій [3: 322-325].

До цих прийомів можна додати стилістичну конвергенцію, тобто накопичення кількох стилістичних прийомів, що додають експресивності висловлюванню. Стилiстичні конвергенції об'єднують лексичні, семасіологічні, синтаксичні та фонетичні виразові засоби, вони базуються на високій концентрації цих засобів у певних фрагментах тексту. Більшість наведених прийомів поетичності проявляється в тексті не ізолювано, а у взаємодії з іншими прийомами.

Виразним прикладом поетичності в публіцистичному творі є відомий нарис Е. Хемінгуея "On the American Dead in Spain": *For our dead are a part of the earth of Spain now and the earth of Spain can never die. Each winter it will seem to die and each spring it will come alive again. Our dead will live with it forever.* Весь твір, як і цей фрагмент, відзначається використанням розгорнутих тропів, синтаксичними анафорами й паралельними конструкціями, антитезами. Тим самим у нарисі актуалізується три основні прийоми внесення поетичності у прозовий твір, які надають тексту експресивності, урочистості й разом із тим емоційності, ліризму. Поетичність прози відображає взаємозв'язок і взаємовплив жанрів літератури, вплив поетичного елемента на прозу Хемінгуея.

Разом із тим є безсумнівні відмінності публіцистики видатного американського письменника від промов М.Л. Кінга та Р. Кеннеді. У першому випадку ми маємо справу з публіцистикою письменника, у другому з текстами політичних діячів. Всесвітньо відома промова Мартіна Лютера Кінга "I Have a Dream" була проголошена 28 серпня 1963 року. П'ять років потому Кінга було вбито. Промова Роберта Кеннеді, тодішнього вірогідного кандидата у президенти США і брата загиблого президента Джона Кеннеді, була присвячена саме цій сумній події – загибелі М.Л. Кінга.

Перший прийом поетичності, який об'єднує обидві промови – це парадигматизація тексту. У широкому сенсі ми розуміємо цей прийом як використання еквівалентностей у змісті та структурі речень, абзаців, частин тексту або цілих текстів. Промови Кінга та Кеннеді відзначаються широким використанням синтаксичних повторів, перш за все анафор й епіфор, та паралельних конструкцій. Еквівалентність проявляється як у межах одного абзацу, так і кількох абзаців, що об'єднує фрагменти промови. Особливо це помітно у промові Кінга, де 9 речень починаються з фрази *I have a dream*, яка є лейтмотивом тексту. Цікаво відзначити, що коли слухаєш промову Кінга, враження підсилюється тим, що Кінг робить паузу, інколи задовгу, після цієї фрази в кожному

реченні. Це справляє сильне емоціональне враження на слухачів і разом із тим примушує здогадатися, що включає поняття мрії для промовця.

Іншим прикладом анафоричних повторів і паралелізму в тексті М.Л. Кінга є повтор *We can never be satisfied* на початку 6 речень. Причому, як і у випадку з фразою *I have a dream* повтори починаються з підхвату: *there are those who are asking the devotees of civil rights, "When will you be satisfied?" We can never be satisfied as long as the Negro is the victim of the unspeakable horrors of police brutality.*

У промові Р. Кеннеді основні синтаксичні повтори реалізуються в рамках абзацу: *We will have difficult times. We've had difficult times in the past. We will have difficult times in the future. It is not the end of violence, it is not the end of lawlessness, it is not the end of disorder.*

Найбільш експресивними є фрагменти промов, де присутня стилістична конвергенція. У промові Кінга це початок тексту, де борець за права чорношкірого населення емоційно розповідає про жорстокі умови життя, дискримінацію та бідність:

But one hundred years later, we must face the tragic fact that the Negro is still not free. One hundred years later, the life of the Negro is still sadly crippled by the manacles of segregation and the chains of discrimination. One hundred years later, the Negro lives on a lonely island of poverty in the midst of the vast ocean of material prosperity. Цей фрагмент, початок промови, одна з сильних позицій тексту, об'єднує як вказані анафоричні повтори й паралельні конструкції, так і метафоричні тропи. Мартін Лютер Кінг застосовує 11 метафор, що базуються на переносі конкретних об'єктів на абстрактні явища (*night of captivity*) й мають концептуальний характер, у перших семи реченнях промови. Таким чином, стилістична конвергенція в цій частині тексту може бути охарактеризована як тропейно-синтаксична, вона базується на тропейці (крім метафор, наявні метонімічні та метафоричні епітети) та синтаксичних виразових засобах. Такий тип конвергенції є характерним для цієї промови Кінга, він зустрічається ще двічі, зокрема в кінці промови, в іншій сильній позиції.

У промові Кеннеді стилістична конвергенція використовується лише одного разу, у середині промови, це лексико-синтаксичний тип: *What we need in the United States is not division; what we need in the United States is not hatred; what we need in the United States is not violence or lawlessness, but love and wisdom, and compassion toward one another[...].* У наведеному фрагменті важливу роль відіграє антитеза, яка взаємодіє з синтаксичними та лексичними повторами. Антитеза – характерний прийом для цієї промови Кеннеді, вона актуалізує такий прийом поетичності, як парадигматизація тексту, і допомагає автору виразно висловити головну ідею після загибелі Кінга – заклик до чорношкірого населення не піддаватися ненависті, бажанню помсти: *We can move in that direction as a country, in great polarization – black people amongst black, white people amongst white, filled with hatred toward one another. – Or we can make an effort, as Martin Luther King did, to understand and to comprehend, to replace that violence [...].* Промова Кеннеді продовжує ідею Кінга щодо мирного вирішення політичних проблем, до примирення між білим і чорним населенням.

Однією зі стилістичних відмінностей обох текстів є відсутність тропів у промові Кеннеді, у той час як М.Л. Кінг широко використовував метафори у своєму виступі, у тому числі розгорнуті метафори, зокрема словосполучення *sign a promissory note*. Цей економічний термін переноситься в політику, набуває більш широкого значення – невинуватих сподівань частини американського суспільства, невиконання урядом США "боргових" зобов'язань перед своїм народом, перш за все перед чорношкірим населенням: *It is obvious today that America has defaulted on this promissory note in so far as her citizens of color are concerned.*

Один з основних прийомів внесення поетичності у прозовий текст – використання алюзій – спостерігається в обох текстах. Перш за все, це посилання на історичні події. Промова Кінга починається з алюзії до декларації про звільнення від рабства, підписаної за 100 років до того президентом Лінкольном, а Кеннеді згадує про трагічну смерть свого брата, досить коротко: *I had a member of my family killed, but he was killed by a white man.* Особливо важливими і емоційними є фігури інтертексту у промові Кеннеді: *Let us dedicate ourselves to what the Greeks wrote so many years ago: to tame the savageness of man and to make gentle the life of this world.* Ця алюзія у кінці тексту підводить підсумок, а цитата з Есхіла у середині промови є дуже емоційною: *My favorite poet was Aeschylus. He wrote: "In our sleep, pain which cannot forget falls drop by drop upon the heart, until, in our own despair, against our will, comes wisdom through the awful grace of God.* Цей невеликий фрагмент ритмічної прози надає тексту ліричності, закликає не піддаватися відчаю, болю.

Таким чином, основними прийомами поетичності у промовах Кінга та Кеннеді є парадигматизація тексту та використання фігур інтертексту. Характерною стилістичною особливістю промови Кеннеді є антитези, а один з головних прийомів поетичності в тексті Кінга – це стилістична конвергенція, взаємодія тропів із синтаксичними повторами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ

1. Григорьев В.П. Поэтика слова. – М.: Наука, 1973. – 344 с.
2. Якобсон Р. Лингвистика и поэтика: Пер. с англ. // Структурализация: "за" и "против". – М.: Прогресс, 1975. – С. 193-230.
3. Шмид В. Проза и поэзия в "Повестях Белкина": Пер. с нем. // Изв. АН СССР. Сер. Лит. и языка. – 1989. – Т. 48. – № 4. – С. 316-327.

Матеріал надійшов до редакції 12.04. 2007 р.

Ємець А.В. Поетичность как особенность публицистического текста.

В статье рассмотрены аспекты поэтичности прозы на примере публицистических текстов-речей выдающихся политических деятелей США. Определяются приемы поэтичности, которые актуализируются в этих текстах, и стилистические особенности речей М.Л. Кинга и Р. Кеннеди. Основным приёмом поэтичности в обеих речах является парадигматизация текста, параллелизм, который основывается как на тождественности идей, так и на антитезе. Характерной чертой речи Кинга является стилистическая конвергенция.

Yemets A.V. Poeticalness as a feature of a publicistic text.

The aspects of prose poeticalness are considered on the basis of publicistic texts – the speeches of the outstanding political figures of the USA. The devices of poeticalness realized in these texts and stylistic peculiarities in the speeches of M.L. King and R. Kennedy are determined. The main device of poeticalness in both speeches is text paradigmization, parallelism, based on both identity of ideas and antithesis. The peculiar feature of King's speech is stylistic convergence.